

Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 1956, sp. zn. Pls 1/56

Číslo:

Právní věta:

K výkladu zákazu pobytu podle § 23 tr. zák. spr.

1. Zákaz pobytu podle § 23 tr. zák. spr. jest za podmínek v tomto ustanovení uvedených vyslovit nejen u třídních nepřátel, jejichž záporný postoj k lidově demokratickému řádu vyplývá z jejich třídní příslušnosti k třídě za kapitalismu vládnoucí, nýbrž i u deklasovaných živlů, které jsou svým parazitním způsobem života nebezpečím pro budovatelské úsilí pracujícího lidu.

2. § 23 tr. zák. spr. omezuje zákaz pobytu na určité místo, t. j. určitou obec (město) nebo více obcí (měst) spolu teritoriálně souvisících.

3. § 23 tr. zák. spr. nevylučuje, aby zákaz pobytu byl vysloven na určitý čas. (dočasný zákaz pobytu).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.03.1956

Spisová značka: Pls 1/56

Číslo rozhodnutí: 32

Číslo sešitu:

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla:

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Při sledování soudní praxe a při rozhodování o opravných prostředcích zjistil nejvyšší soud, že soudy nepostupují jednotně při vyslovování zákazu pobytu podle § 23 tr. zák. spr., a sice pokud jde o osoby, u nichž lze zákaz pobytu vyslovit, a pokud jde o místní a časové vymezení tohoto vedlejšího trestu.

K zajištění jednotnosti soudního rozhodování v těchto směrech vydává plenum nejvyššího soudu podle § 26 zák. č. 66/1952 Sb. tyto směrnice pro výklad ustanovení § 23 tr. zák. spr.

1. Zákaz pobytu podle § 23 tr. zák. spr. jest za podmínek v tomto ustanovení uvedených vyslovit nejen u třídních nepřátel, jejichž záporný postoj k lidově demokratickému řádu vyplývá z jejich třídní příslušnosti k třídě za kapitalismu vládnoucí, nýbrž i u deklasovaných živlů, které jsou svým parazitním způsobem života nebezpečím pro budovatelské úsilí pracujícího lidu.

2. § 23 tr. zák. spr. omezuje zákaz pobytu na určité místo, t. j. určitou obec (město) nebo více obcí (měst) spolu teritoriálně souvisících.

3. § 23 tr. zák. spr. nevylučuje, aby zákaz pobytu byl vysloven na určitý čas. (dočasný zákaz pobytu).

Podle trestního zákona a trestního zákona správního z r. 1950 lze vyslovit omezení, pokud jde o pobyt občana, jen jako trest, a sice jako vedlejší trest za trestný čin (§ 53 tr. zák.) anebo za přestupek (§ 23 tr. zák. spr.) za podmínek v cit. zákonných ustanoveních uvedených. Podle důvodové zprávy k trestnímu zákonu má zákaz pobytu pachatele trestného činu (stejně jako vyhoštění toho, kdo není československým občanem, podle § 52 tr. zák. a zákaz činnosti podle § 51 tr. zák.) napomáhat k udržování bezpečnosti lidí a majetku a chránit společnost před budoucími trestnými činy. Podle důvodové zprávy k trestnímu zákonu správnímu je účelem zákazu pobytu (který je uložit jen při závažném přestupku ohrožujícím budovatelské úsilí pracujícího lidu), ochrana budovatelského úsilí pracujícího lidu a je namířen proti nepřátelům lidově demokratického řádu, kteří se zákazem pobytu vylučují z prostředí, kde rušivě zasahují do socialistické výstavby státu.

Odpověď na otázku, které pachatele lze zákazem pobytu postihovat, vyplývá pak z uvedeného účelu zákazu pobytu podle trestního zákona správního. Vzhledem k tomuto účelu bude ovšem nutno uvážit nejprve, co lze rozumět „závažným přestupkem ohrožujícím budovatelské úsilí pracujícího lidu“ ve smyslu § 23 tr. zák. spr., neboť teprve vztah takového přestupku k pachateli – jak to ukáží níže uvedené příklady – náležitě osvětlují, jaké pachatele má § 23 tr. zák. spr. na mysli.

Za „závažný přestupek ohrožující budovatelské úsilí pracujícího lidu“ bude třeba považovat přestupek, který se zřetelem ke konkrétní situaci určitého místa a vzhledem ke způsobu provedení činu a jeho škodlivosti, tedy vzhledem ke konkrétnímu stupni nebezpečnosti přestupku pro společnost ohrožuje budovatelské úsilí pracujícího lidu zvýšenou měrou.

Tak na př. přestupky proti ochraně práva na práci podle § 72 tr. zák. spr. spáchané záměrným vyhýbáním se práci, budou takto ohrožovat budovatelské úsilí pracujícího lidu, zejména v místě, kde se soustřeďují zahaleči proto, že tam snadno najdou příležitost bezpracné obživy. Bývá tomu ve velkých městech, zvláště však ve větších průmyslových centrech, kde takové živly v prostředí, poskytujícím pracujícím možnost větších výdělků, snadno nacházejí příležitost k příživnickému způsobu života. Tyto živly svým špatným příkladem demoralisují pracující, jejichž vyšší výdělky závisí na zvýšeném pracovním úsilí, mnohdy na těžké práci (horníci, hutníci). Zejména u pachatelů, kteří byli pro obdobný čin již trestáni, nebo kteří se delší dobu vyhýbají práci a snaží se při tom pohybovat se právě na místech uvedené povahy, bude třeba považovat přestupek podle § 72 tr. zák. spr. za daných okolností za „závažný přestupek ohrožující budovatelské úsilí pracujícího lidu“.

Podobně bude třeba uvažovat i u prostituce, jejího provádění, podporování (kuplířství) a jejího vykořisťování (§ 134 tr. zák. spr.), u přestupku proti ochraně zásobování (§§ 87, 88, 89 tr. zák. spr.), u přestupku proti ochraně finančního hospodářství (podloudnictví podle § 63 tr. zák. spr. po př. ve spojení s § 64 tr. zák. spr.), z nichž posléze uvedené jsou páchany zpravidla v blízkosti státních hranic, a u podobných přestupků.

Často pro posouzení „závažnosti přestupku ohrožujícího budovatelské úsilí pracujícího lidu“ bude významnou okolností, že se ty nebo ony přestupky na určitém místě rozmáhají, čímž se právě stávají značným nebezpečím pro budovatelské úsilí pracujícího lidu. V takových případech bude vyžadovat zájem pracujícího lidu, aby byl vysloven zákaz pobytu, jestliže – jak již zdůrazňuje důvodová zpráva k § 23 tr. zák. spr. – jde o pachatele naznačeného přestupku, který je nepřitelem lidově demokratického řádu, kterého nutno vyloučit zákazem pobytu z prostředí, kde rušivě zasáhl do socialistické výstavby státu.

Mezi takové nepřátele lidově demokratického řádu je třeba počítat především příslušníky buržoasie, t. j. příslušníky dřívější vládnoucí třídy.

Ochrana budovatelského úsilí pracujícího lidu a tím ochrana socialistické výstavby státu by však nebyla plně zajištěna, kdyby pojem „nepřátel lidově demokratického řádu“, jak jej zdůrazňuje důvodová zpráva, byl omezen jen na nepřátele třídní vyšlé z řad kapitalistů, t. j. kdyby byl omezen jen na živly buržoasní (na př. fabrikanty, šmelináře a pod.).

Rozbor pojmu „závažnost přestupku ohrožujícího budovatelské úsilí pracujícího lidu“ ve smyslu § 23 tr. zák. spr., který bylo nutno řešit ve vztahu k „prostředí“, v němž byl přestupek spáchán a z toho vyplývající nebezpečnosti jeho pro společnost, ukázal, že značným nebezpečím pro výstavbu socialismu jsou i deklasované živly. Tyto živly jsou sice produktem přežitků kapitalismu, nelze je však ztotožňovat s třídními nepřáteli lidově demokratického řádu, kteří byli příslušníky vládnoucí třídy za kapitalismu. Jsou to tedy i ty živly, které se nezapojily do budování socialismu, zpravidla zahalečí práce se štítící, osoby propadlé alkoholu nebo prostituci, příživníci hledající lehký výdělek černým obchodem nebo vystupující alespoň jako pomocníci šmelinářů, zmínění již podloudníci a devisoví podvodníci a pod.

Zde ovšem nebude možno přehlížet, že ve společnosti socialistické změněné životní podmínky i masově politická práce a z toho plynoucí výchovné působení na masy neustále zmenšuje počet takovýchto deklasovaných živlů vyšlých z řad dělnické třídy ale i z maloburžoasních vrstev. Zájmy pracujícího lidu budou proto vyžadovat, aby pachatel vyšlý z takovýchto řad byl postižen zákazem pobytu pouze tehdy, jestliže nebude možno očekávat, že u něho hlavní trest nebo jiné (mimotrestní) prostředky postačí k brzké nápravě bez vyslovení zákazu pobytu. Jen takového pachatele bude totiž nutno „vyloučit z prostředí“, kde spáchal souzený přestupek. S tohoto hlediska bude v případech, kdy nejde o třídního nepřítele, zákaz pobytu podle § 23 tr. zák. spr. přicházet v úvahu jen jako krajní opatření nezbytné v zájmu socialistické výstavby státu a tedy jako opatření výjimečné.

Ad 2. S účelem sledovaným ustanovením § 23 tr. zák. spr. souvisí i otázka územního vymezení možnosti zákazu pobytu podle § 23 tr. zák. spr. vyplývající ostatně již z doslovu zákona. Cit. ustanovení se totiž výslovně zmiňuje o zákazu pobytu v určitém místě (na rozdíl od § 53 tr. zák., který mluví o části území Československé republiky, jímž možno rozumět podle ustálené již judikatury území jednoho či více - na př. pohraničních okresů - i celé území kraje). Skutečnost, že § 23 tr. zák. spr. je v tomto směru užší než § 53 tr. zák., vyplývá i z toho, že podle § 23 tr. zák. spr. lze také, zejména ve spojitosti s pracovním zařazením, určit pobyt pachatele a tedy stanovit určité místo pobytu. Účelu zákazu pobytu podle § 23 tr. zák. spr. proto také odpovídá vymezení místa zákazu pobytu jen na určitou obec (město) nebo obce (města) teritoriálně spolu souvisící, znamenající právě ono prostředí, jež poskytovalo pachateli nejvíc příležitosti k páčání daného přestupku, z něhož proto má být odstraněn.

Veškeré rozhodnutí a opatření podle trestního zákona správního stejně jako podle trestního zákona a všechny důsledky z toho plynoucí proto slouží, pokud nejde o represi u třídního nepřítele, výchově jednak pachatele, jednak ostatních členů společnosti.

Ad 3. V nejužší souvislosti s tím nutno řešit i otázku časového vymezení zákazu pobytu podle § 23 tr. zák. spr.

Doslov § 23 tr. zák. spr. se nezmiňuje o době, na kterou má být zákaz pobytu vysloven. Srovná-li se § 23 tr. zák. spr. a § 53 tr. zák., podle něhož je možno vyslovit zákaz pobytu „dočasně nebo navždy“, s hlediska větší závažnosti deliktů, které postihuje trestní zákon, a menší závažnosti deliktů, které postihuje trestní zákon správní, nebylo by logické vykládat vedlejší trest zákazu pobytu podle trestního zákona správního přísněji, než tentýž vedlejší trest podle trestního zákona, když znění § 23

tr. zák. spr. nebrání výkladu, že zákaz pobytu může být vysloven na určitý čas.

Pro takový výklad mluví i další důvody. Jestliže totiž vzhledem k osobě pachatele bude možno předpokládat, že nové prostředí bude na něho působit výchovně tak, že nadále po určitém časovém odstupu pomine nebezpečí, že bude opět páchat přestupky v místě, kde mu byl pobyt zakázán, přičil by se zákaz pobytu navždy účelu V takovém případě tímto vedlejším trestem sledovanému.